

Visserij in transitie

Explosief gestegen brandstofprijzen maken het voor Noordzeevissers nauwelijks meer rendabel uit te varen. Voeg daarbij de maatschappelijke druk om te verduurzamen en de noodzaak om te veranderen is aangetoond. Dat besef begint te dagen bij de vissers, maar er is nog een lange weg te gaan voordat de sector weer gezond en duurzaam is.

De zee is vrijwel het enige wat de Noordzeevisser in zijn werkzame leven ziet. Iedere maandagmorgen vaart hij uit en is hij overgeleverd aan de golven, de zon en de wind. Op vrijdagochtend? Keert hij terug en levert hij zijn lading af bij de veiling. Tijd voor vrouw en kinderen, administratie, krant en televisie is er alleen in het weekend. Praten met collega's komt er niet echt van en overleggen is al helemaal niet gebruikelijk. Op zee wil de visserman zijn collega juist liever niet zien in het stukje zee waar hij wil vissen. Want dat betekent minder vis voor hem.

Zo schetst Frans Vroegop het leven van de visser: op zichzelf, weinig voeling met de maatschappij en geen cultuur van willen leren en kennis delen. Vroegop werkt bij het ministerie van LNV en is onder meer secretaris van het Visserij Innovatie Platform.

>> Zee is van iedereen

Vroegop vertelt verder. Ook al heeft de visser de hele week de zee voor zichzelf. De zee is niet van hem. Al jaren niet meer. Zo'n 25 jaar geleden nog wel. De oude generatie voer uit en kon

doen en laten wat ze wilde. De vissers moesten de zee met elkaar delen, maar er was genoeg vis voor iedereen. Met de komst van de nieuwe vangsttechniek, de boomkor, traden fantastische tijden aan. Supervangsten gingen gepaard met prachtige financiële opbrengsten. Maar de keerzijde werd al snel duidelijk: overbevissing. De overheid reageerde met regelgeving: jaarlijks vast te stellen vangstquota, maximum aantal dagen waarop een visser mag vissen en voorschriften over welke netten hij mag gebruiken. De druk van de maatschappij voor duurzame visvangst nam toe. Er gingen stemmen op om delen van de Noordzee als reservaat in te richten, waar helemaal niet meer gevestigd mag worden.

Hoe reageerden de vissers? Het grootste deel had niet in de gaten dat er een nieuwe tijd was aangebroken of sloot zich ervoor af. Die dachten: 'het komt wel weer goed'. Totdat de brandstofprijzen explodeerden. In vijf jaar tijd zijn die verdrievoudigd. Al jaren draait de sector niet meer winstgevend. Nu kan niemand er meer omheen: er moet wat gebeuren anders houdt de hele Nederlandse visserij binnen een paar jaar tijd op te bestaan.

Vastgegroeide tradities moeten op zijn kop, zegt Vroegop. Vissers moeten gaan samenwerken en kennis delen, vindt hij. Er is ondernemerschap nodig, constateert Kees Taal, onderzoeker bij Wageningen UR. Vissers die weten dat vissen tegenwoordig meer is dan je kisten op de veilingvloer zetten en vervolgens weer terug gaan naar zee. Vissers die weten dat je continu moet innoveren, wil je blijvend economisch en ecologisch duurzaam vissen.

>> Ministerie ondersteunt

Het ministerie zet vol in op veranderingen die de sector zelf in gang zet. Het ministerie heeft het Visserij Innovatie Platform (VIP) ingesteld, dat bestaat uit vertegenwoordigers uit de sector, onderzoeksinstituten, maatschappelijke organisaties, overheid en politiek. Via het VIP subsidieert het ministerie diverse projecten die verandering beogen. Daarnaast is er geld voor zogenoemde kenniskringen, groepen vissers die gezamenlijk vooruitgang willen boeken op een onderwerp, en zijn er subsidies voor vissers die hulp, bijvoorbeeld hun accountant, willen inschakelen bij het opstellen van een bedrijfsplan.

>> Begin van verandering

De acties leveren wat op, zeggen Vroegop en Taal. Er is een zekere "awareness" ontstaan, merkt Vroegop, dat verandering nodig is. De aanmeldingen voor de kenniskringen en voor subsidies voor projecten is groot. Groter dan verwacht. Vroegop: 'Misschien heb-

ben we het verkeerd ingeschat of misschien is de nood wel zo hoog dat vissers alles aangrijpen.'

In ieder geval zijn, zoals gehoopt, tien kenniskringen gestart. Ook heeft het VIP net voor de zomer acht innovatieprojecten geselecteerd, in vervolg op vijf eerdere. Vissers gaan bijvoorbeeld met elkaar bekijken hoe ze meer kunnen gaan vissen met de pulskor, die leidt tot minder bodemberoering, besparing van brandstof, selectievere visserij en betere kwaliteit van de vis. Anderen proberen technieken uit om bij de visserij op tong minder bijvangst te hebben of vergaren kennis over visserij op harder en zeebaars. In al deze kenniskringen staat het delen en verspreiden van kennis voorop. In een deel van de projecten experimenteren de vissers met duurzame, energiezuinige en opbrengstverhogende vistechnieken. Andere projecten richten zich op de schaal- en schelpdiersector, de viskweek, de binnenvisserij of de toeleverende industrie.

>> Technische projecten

Vrijwel alle projecten en kenniskringen zijn technisch van aard met als voornaamste doel brandstofbesparing. Dat lijkt nog niet voldoende voor een systeeminnovatie in de visserij. 'Dat is wel het doel, maar nu nog een stap te ver', geeft onderzoeker Taal direct toe. 'Je kan wel alles tegelijk aan willen pakken maar vissers moeten ook niet verzuipen.' Dat de vissers wat willen en samen kennis delen is al een enorme stap vooruit. Zelf is Taal een aantal keren

aanwezig geweest bij de kenniskring pulsvisserij. Hij ziet hoe gemotiveerd de vissers zijn. Ze willen de komende tijd vijf schepen ombouwen. Daarmee ligt voor die schepen een brandstofbesparing van vijftig procent in het verschiet en ook is de bijvangst met de helft te verminderen. 'We kunnen wel gaan werken aan hele andere vormen van energie in plaats van diesel, maar dat is nog te onwettelijk voor de vissers.'

>> Nieuwe concepten

Ook Vroegop ziet dat het voor verdere stappen nog te vroeg is. Als secretaris van het VIP is hij blij met de enorme denkkracht bij de vissers in de klankbordgroep van het VIP. Hier wordt wel gesproken over nieuwe concepten voor de afzet van de vis. Zoals over de mogelijkheid om niet alleen op vrijdag vis af te leveren maar ook op andere dagen, zodat supermarkten of restaurants iedere dag verse vis kunnen bieden. Uitwerking van zo'n idee is echter niet zo simpel. Het vergt een flinke portie organisatiekracht. Niet alleen de vissers moeten hun werkwijze veranderen, maar ook de handelaren. En die vinden het wel zo prettig om op één dag de vis op te halen. Of wat te denken van het idee om samen met een aantal vissers één boot te beheren. Nu ligt iedere boot drie van de zeven dagen stil. Bij een andere organisatie is de boot zeven dagen in gebruik. Dat scheelt een flinke investering. Een ander idee wordt al in praktijk gebracht: een van de vissers wil met een ophaalschip de vis bij de vissers op zee ophalen en aan land brengen.

>> Ander visserijbeleid

Eigenlijk zou ook het hele visserijbeleid op zijn kop moeten. Vroegop: 'Als er nog niets geregeld was voor de visserij en we moesten morgen een nieuw visserijbeleid maken, dan zouden we het heel anders regelen.' Geen systeem met quota en exacte regels voor de maaswijdte van de netten, maar een systeem waarbij de verantwoordelijkheid voor een goed beheer bij de vissers ligt. Bijvoorbeeld dat een visser twee dagen de zee op mag, waar die mag doen wat hij wil. 'Nu vangt de visser keurig zijn quotum vol, maar je hebt geen zicht op wat er op zee gebeurt. Te kleine vissen gaan vaak weer overboord. Mag de visser twee dagen vissen, dan krijg je een meer robuust systeem, want een visser zal toch niet de babykamer van zijn zoon uitputten.' Zelf zal Vroegop dit niet voorstellen. Het is aan de vissers. 'Het ministerie is primair verantwoordelijk voor een duurzaam beheer van de Noordzeevis. Niet voor herstructurering van de visserij.'

Zowel Taal als Vroegop hebben goede hoop dat de sector over tien jaar weer gezond is. Onvermijdelijk is dat een deel van de vloot er mee op houdt. Van de tachtig grotere bedrijven gaat de helft het

niet redden, denkt Taal. Dat zullen de bedrijven zijn die het "risico" hebben genomen te denken dat het wel weer goed komt. Voor hen zijn de investeringen om nu nog te veranderen te groot geworden. Er is nog een hoop werk te doen, dat wel. Zo'n 20 procent van de vissers is veranderingsgezind, schat Vroegop. Maar dat aandeel zal zeker groeien. Taal merkt dat bij de begeleiding van de kenniskringen. In het begin verwachtte een deel van de vissers dat de begeleiders wel met oplossingen zouden komen. Langzamerhand begrijpen ze dat ze zelf actie moeten ondernemen. Een ander positief punt is de visstand, die dankzij de sanering al is verbeterd. In 2005 zijn 25 grote kotters uit de vaart genomen en in 2008 nog eens 23. Taal: 'Vooral kleinere vissers merken dat er meer vis is. Jarenlang was er later in de week geen goede vis meer te vangen. Nu hoor ik ze zeggen dat ze zelfs op donderdag nog vis kunnen vangen.'

Vroegop besluit: 'De sector moet het toch voor elkaar kunnen krijgen een mooie prijs te krijgen voor een mooi product?'